

Голас Радзімы

23 сакавіка 1978 г.
№ 12 (1530)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

Апошні снег.
Фота Я. КАЗЮЛІ.

У ЗАКОНАТВОРЧАСЦІ
УДЗЕЛЬНІЧАЮЦЬ МІЛЬЁНЫ

[«Абнаўляецца заканадаўства»]

стар. 3

ДЗЯРЖАУНЫЯ ДЗЕЯЧЫ
СУЦЯШАЮЦЬ ЗЛАЧЫНЦАУ

[«Селекцыйны гуманізм»]

стар. 4—5

ЕН ВЫЎ АДНЫМ З ВЫДАТНЫХ
ІНТЭЛІГЕНТАУ ГОРАДА ЛЕПЕЛЯ

[«Лепельскі выгнаннік»]

стар. 6, 8

ВЫДАТНАЯ ПЕРАМОГА Ў КОСМАСЕ

Касманаўты Г. ГРЭЧКА і Ю. РАМАНЕНКА пасля вяртання на Зямлю.

Самы доўгі ў гісторыі касманаўтыкі пілатуемы палёт у касмічнай прасторы працягласцю 96 сутак паспяхова завершаны.

16 сакавіка 1978 года ў 14 гадзін 19 мінут маскоўскага часу пасля выканання запланаванай праграмы навукова-тэхнічных даследаванняў і эксперыментаў на борце арбітальнай навуковай станцыі «Салют-6» касманаўты таварышы Юрыі Раманенка і Георгій Грэчка вярнуліся на

Зямлю. Прыязьменне спускаемага апарата касмічнага карабля «Саюз-27» адбылося ў зададзеным раёне тэрыторыі Савецкага Саюза за 265 кіламетраў на захад ад горада Цалінаграда.

Папярэдні медыцынскі агляд касманаўтаў, праведзены на месцы пасадкі адразу ж пасля прыязьнення спускаемага апарата, паказаў, што касманаўты Раманенка і Грэчка добра перанеслі працяглы арбітальны палёт.

Перад вяртаннем на Зямлю таварышы Раманенка і Грэчка правялі кансервацыю бартавых сістэм станцыі «Салют-6». Далейшы палёт арбітальнай станцыі працягваецца ў аўтаматычным рэжыме.

Арбітальны палёт таварышы Ю. Раманенка і Г. Грэчка пачалі 10 снежня 1977 года на караблі «Саюз-26». Пасля стыкоўкі карабля з арбітальнай станцыяй «Салют-6» экіпаж пачаў выкананне запланаванай праграмы работ на борце навукова-даследчага комплексу.

20 снежня экіпаж ажыццявіў выхад у адкрыты космас.

11 студзеня 1978 года з арбітальным комплексам была ажыццёўлена стыкоўка касмічнага карабля «Саюз-27», які даставіў на борт станцыі касманаўтаў У. Джанібекава і А. Макарава. Упершыню на касмічным комплексе, які ўключаў арбітальную станцыю і два пілатуемыя караблі, на працягу пяці дзён працаваў экіпаж з чатырох касманаўтаў.

22 студзеня пачаўся новы важны этап палёту пілатуемага комплексу. З дапамогай аўтаматычнага грузавога карабля «Прагрэс-1» упершыню ў практыцы касмічных палётаў на арбітальную станцыю

З ПАВЕДАМЛЕННЯ ТАСС

былі дастаўлены паліва для рухальных устаноў, абсталяванне, апаратура і матэрыялы для забеспячэння жыццяздзейнасці экіпажа і правядзення навуковых даследаванняў.

З сакавіка на борт арбітальнага комплексу на караблі «Саюз-28» быў дастаўлены міжнародны экіпаж у саставе лётчыка-касманаўта СССР А. Губарава і чэхаславацкага касманаўта У. Рэмека.

У ходзе працяглага пілатуемага палёту станцыі «Салют-6» выканана шырокае кола важных навукова-тэхнічных даследаванняў і эксперыментаў. Значная частка праграмы палёту была прыведзена вывучэнню прыродных рэсурсаў і навакольнага асяроддзя. Касманаўты неаднаразова выконвалі фотаздымкі тэрыторыі Савецкага Саюза ў сярэдніх і паўднёвых шыроты.

Важнай часткай праграмы палёту з'явілася правядзенне ва ўмовах бязважкасці тэхналагічных эксперыментаў з мэтай атрымання новых матэрыялаў. Па праграме тэхнічных выпрабаванняў праведзена паспяхова адпрацоўка раду новых сістэм і прыбораў, якія знойдуць прымяненне ў перспектывіных арбітальных станцыях і касмічных караблях.

Выкананы вялікі аб'ём медыка-біялагічных даследаванняў і эксперыментаў па вывучэнню рэакцыі арганізма чалавека на дзеянне фактараў працяглага арбітальнага палёту.

На працягу ўсяго палёту бартавыя сістэмы і апаратура станцыі «Салют-6» і касмічных караблёў працавалі нармальна. Паспяховае выкананне запланаванай праграмы палёту пацвердзіла высокія эксплуатацыйныя якасці і надзейнасць касмічнага комплексу.

Вынікі навукова-тэхнічных і медыка-біялагічных даследаванняў і эксперыментаў, праведзеных у ходзе 96-сутачнага палёту на борце арбітальнага комплексу «Салют-6» — «Саюз», у тым ліку ў час работы дзвюх экспедыцыйна-наведвання, будуць выкарыстаны ў розных галінах навукі, тэхнікі і народнай гаспадаркі краін сацыялістычнай садружнасці.

УЗНАГАРОДЫ КАСМАНАЎТАМ

Указамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР за паспяховае ажыццяўленне працяглага касмічнага палёту на арбітальным комплексе «Салют-6» — «Саюз» і прызначэння пры гэтым мужнасці і гераізму касманаўтам Ю. Раманенку і У. Джанібекаву прысвоена званне Герояў Савецкага Саюза. Касманаўты Г. Грэчка, А. Макарава і А. Губараў узнагароджаны ордэнам Леніна і другім медалём «Запатая Зорка». Званне Героя Савецкага Саюза прысвоена таксама грамадзяніну ЧССР касманаўту-даследчыку У. Рэмеку. Ю. Раманенку, У. Джанібекаву прысвоена званне «Лётчык-касманат СССР».

Прэзідэнт ЧССР Г. Гусак прысвоіў лётчыкам-касманаўтам грамадзянам СССР Ю. Раманенку, Г. Грэчку і А. Губараву ганаровае званне «Герой ЧССР».

НАТАТКІ КАМЕНТАРА

УСЁ ДАСТАЕЦЦА ГРАМАДСТВУ

Сярод даходаў, з якіх складаецца Дзяржаўны бюджэт БССР, значацца і падаткі з насельніцтва. Якое месца яны займаюць у бюджэце і якія віды падаткаў існуюць у нашай краіне?

У сёлетнім Дзяржаўным бюджэце рэспублікі паступленні ў выглядзе падаткаў з насельніцтва складаюць 6,8 працэнта ўсіх даходаў. Прыкладна на такім жа ўзроўні былі яны і ў мінулыя гады. Гэта сведчыць аб тым, што падаткі з насельніцтва ў нас не павышаюцца і ўяўляюць нязначную частку паступленняў у бюджэт. Асноўныя ж сродкі ў ім складаюць адлічэнні ад прыбыткаў дзяржаўных прадпрыемстваў і арганізацый. Менавіта яны забяспечваюць бездэфіцытнасць бюджэту, патрэбы сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны.

Калі параўнаць памеры і колькасць падаткаў з насельніцтва з тымі, што існуюць у развітых капіталістычных краінах, то розніца атрымаецца істотная. Так, у нашай краіне няма ніякіх дадатковых тэрытарыяльных падаткаў і падаткаў на маёмасць. Існуюць прамыя падходны падатак. Але і яго плаціць не ўсе, у прыватнасці, вызваляюцца калгаснікі, а таксама тыя работнікі іншых сфер вытворчасці, якія атрымліваюць устаноўлены ў краіне мінімум зароботнай платы. На 30 працэнтаў зніжаецца падходны падатак сем'ям, дзе ёсць трое ўтрыманцаў. Не абкладаюцца гэтым падаткам пенсіі, дапамогі па хваробе і часовай непрацаздольнасці, стыпендыі навучнцаў. З усіх іншых даходаў падатак бярэцца ў залежнасці ад памераў гэтых даходаў, але не вышэй 13 працэнтаў.

Гаварылася ўжо, што ім не абкладаюцца калгаснікі. Раз у год яны плаціць сельскагаспадарчы падатак, калі карыстаюцца зямлёй, якая выдзяляецца ім для выдзялення асабістай гаспадаркі. Вызваляюцца ад сельскагаспадарчага падатку інваліды і сяляне, якія дасягнулі пенсійнага ўзросту (жанчыны — з 55 і мужчыны — з 60 гадоў).

Напомнім, што зямля ў нашай краіне з'яўляецца ўсенароднай уласнасцю. Яе нельга прадаць, купіць ці аддаць пад заклад. Тым, хто на ёй працуе, дзяржава дае зямлю ў бестэрміновае карыстанне. Прысядзібны ўчасткі калгаснікаў у нашай рэспубліцы не перавышаюць палавіны гектара. Сельскагаспадарчы падатак за карыстанне імі вызначаецца ў адпаведнасці з велічыняй участка і ўрадлівасцю зямлі. Спецыялісты падлічылі, што такі падатак у сярэднім складае 3—4 працэнта агульнага даходаў бюджэту калгаснай сям'і, улічваючы і яе даход ад продажу прадукцыі з прысядзібнага ўчастка. Характэрная дэталі: тыя, хто плаціць сельскагаспадарчы падатак, вызваляюцца ад падатку за бяздзетнасць.

Дарэчы, пра гэты від падатку. Ім абкладаюцца тыя, хто зусім не мае дзяцей. І, думаем, справядліва. Мала знойдзецца на зямлі дзяржаў, дзе грамадства ўдзяляе дзецям столькі

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

Міжшкольны вучэбна-вытворчы камбінат Кастрычніцкага раёна Віцебска — адзін з лепшых у рэспубліцы цэнтраў прафесійнай падрыхтоўкі школьнікаў. Ён мае добра абсталяваныя майстэрні, цэхі і кабінеты. Больш за 2 600 дзевяці- і дзесяцікласнікаў асвойваюць тут спецыяльнасці слесараў, токараў, радыёмонтажнікаў і іншых.

АПУБЛІКАВАНЫ ПРАЕКТ КАНСТЫТУЦЫІ БССР

Згодна з Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР 18 сакавіка 1978 года ў цэнтральных рэспубліканскіх газетах апублікаваны для ўсенароднага абмеркавання праект Канстытуцыі Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Прэзідыум Вярхоўнага Савета прыняў Указ аб скліканні 13 красавіка 1978 года нечарговай дзевятай сесіі Вярхоўнага Савета БССР для разгляду праекта Канстытуцыі БССР.

АДКРЫЛАСЯ ЭКСПАЗІЦЫЯ

80-годдзю з дня адкрыцця І з'езда РСДРП прысвечана экспазіцыя ў Цэнтральным музеі рэвалюцыі СССР у Маскве. На ёй прадстаўлены першыя выданні прац У. І. Леніна. На адной з фатаграфій Уладзімір Ільіч разам з групай кіраўнікоў Пецярбургскага «Саюза барацьбы», па ініцыятыве якога быў скліканы І з'езд РСДРП.

На відным месцы — макет дома ў Мінску, дзе ў сакавіку 1898 года ад-

З РОЗНАКАЛЯРОВАГА КРЫШТАЛЮ

Барысаўскаму шклозаводу надаўна споўнілася 75 год.

Крышталёвыя вырабы, якія выпускае завод, карыстаюцца вялікім попытам у пакунікоў. Прадукцыя прадпрыемства дэманстравалася на многіх усеаюных і міжнародных выстаўках, дзе атрымлівала высокія ацэнкі. Зараз завод выконвае заказы на выпуск сувенирна-падарункавых вырабаў для міжнародных спартыўных спаборніцтваў.

НОВЫЯ ДАМЫ БЫТУ

Першыя заказы выканалі работнікі новага Дома быту ў Полацку. У сучасным будынку размясціліся швейны цэх, трыкатажнае атэль, абутковая майстэрня, пункты пракату, хімічэтка, фатаграфія.

На будаўніцтва такіх прадпрыемстваў у Віцебскай вобласці штогод выдаткоўваецца каля дзесяці мільёнаў рублёў. Толькі сёлета ўступіць у строй Дамы быту ў Міёрах, Ветрына і ў многіх вёсках, спецыялізаванае прадпрыемства па рамонту бытавой тэхнікі ў Оршы.

Камсамалец Леанід КАРАТКЕВІЧ — механізатар саўгаса «Кармянскі» Гомельскай вобласці — летась стаў пераможцам рэспубліканскага спаборніцтва па нарыхтоўцы кармоў для жывёлы. Яго працоўныя поспехі адзначаны каштоўнай прэміяй.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

АБНАЎЛЯЕЦЦА ЗАКАНАДАЎСТВА

Завяршаецца падрыхтоўка праектаў новых Канстытуцый у 15 саюзных і 20 аўтаномных рэспубліках. Іх тэксты публікуюцца ў мясцовай прэсе для шырокага абмеркавання.

Усенароднае абмеркаванне гэтых праектаў і іх наступнае прыняцце сесіямі Вярхоўных Саветаў саюзных і аўтаномных рэспублік з'явіцца буйной палітычнай падзеяй у жыцці нашай шматнацыянальнай сацыялістычнай дзяржавы. У выніку будуць прыведзены ў адпаведнасць асновы агульнасаюзнага і рэспубліканскіх заканадаўстваў і канстытуцыйна-замацаваны тыя велізарныя перамены, што адбыліся ў саюзных і аўтаномных рэспубліках за апошнія 30—40 год. Канстытуцыі саюзных і аўтаномных рэспублік абновяць асноўныя палажэнні палітычнай і эканамічнай сістэмы агульнанароднай дзяржавы. Разам з тым у іх знойдуць адлюстраванне нацыянальных і іншых асаблівасцей у развіцці гэтых рэспублік.

Важным напрамкам заканадаўчай дзейнасці з'яўляецца падрыхтоўка законаў і іншых прававых актаў, прыняцце якіх прадугледжана ў Канстытуцыі СССР або вынікае з яе. Планам работы па прывядзенню савецкага заканадаўства ў адпаведнасць з Канстытуцыяй, прынятым Вярхоўным Саветам СССР у снежні міну-

лага года, прадугледжана падрыхтоўка больш за 30 найважнейшых асноватворных дакументаў. Сярод іх рэгламент Вярхоўнага Савета СССР, законы аб Савецкім Міністрах, аб выбарах, аб Вярхоўным Судзе, пракуратуры і грамадзянстве СССР, аб парадку заключэння, выканання і дэмансацыі міжнародных дагавораў, аб народным кантролі, аб ахове атмасфернага паветра і жыллёвага свету, аб выкарыстанні і ахове жыллёвага фонду, аб наказах выбаршчыкаў і іншых прававых акты.

Паказальна, што распрацоўваюцца якраз такія дакументы, якія датычаць праблем, што ўпершыню ўпамнуты або атрымалі далейшае развіццё ў Асноўным Законе.

Новая Канстытуцыя СССР, напрыклад, упершыню гарантуе савецкім грамадзянам права на жыллё. Сёння ўсюды ў нашай краіне ідзе вялікае жыллёвае будаўніцтва. Толькі ў дзесятай пяцігодцы жылы фонд павялічыцца на 550 мільёнаў квадратных метраў, што дазволіць палепшыць жыллёвыя ўмовы больш як 50 мільёнам савецкіх людзей. Распрацоўваемыя Асновы жыллёвага заканадаўства юрыдычна замацоўваюць правы і абавязкі дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, усіх савецкіх грамадзян па выкарыстанню і ахове жыллага фонду.

У адпаведнасці з Канстытуцыяй распрацоўваюцца законы аб ахове атмасфернага паветра і жыллёвага свету. Савецкія дзяржаўныя органы ўжо прынялі шэраг выканаўчых актаў па ахове прыроды. Толькі сёлета на правядзенне мерапрыемстваў па ахове навакольнага асяроддзя і рацыянальнаму выкарыстанню прыродных рэсурсаў дзяржава асігнавала два мільярды рублёў. Новы Закон аб ахове навакольнага асяроддзя забяспечыць у краіне прававое ўрэгуляванне адной з буйных сацыяльна-эканамічных праблем сучаснасці.

Нядаўна споўнілася 60 год з таго дня, калі У. І. Ленін падпісаў дэкрэт Саўнаркома аб утварэнні цэнтральнай і мясцовых кантрольных калегій, выбарных кантрольных камісій ва ўстановах і на прадпрыемствах, паклаўшы пачатак фарміраванню адзінай сістэмы сацыялістычнага кантролю. Цяпер у краіне функцыянуе 650 тысяч груп і прыкладна столькі ж пастоў народнага кантролю, у рабоце якіх удзельнічае больш за 9,5 мільёна чалавек. На грамадскіх асновах дзейнічаюць таксама камітэты народнага кантролю, у якія ўваходзяць прадстаўнікі рабочага класа і калгаснага сялянства, работнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, друку, навукі, культуры. У развіццё палажэння аб узмацненні народнага кантролю, змешчанага ў Канстытуцыі, будзе прыняты закон, які вызначыць функцыянаванне гэтага важнага сродку далейшага разгортвання і ўмацавання сацыялістычнай дэмакратыі.

Адной з дзейных форм удзелу працоўных у кіраванні дзяржавай з'яўляюцца наказы выбаршчыкаў сваім дэпутатам. У выніку ўсенароднага абмеркавання праекта Канстытуцыі ў яе канчатковы тэкст уключан спецыяльны артыкул, які абавязвае Саветы народных дэпутатаў разглядаць наказы выбаршчыкаў, улічваць іх пры распрацоўцы планаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця і складанні бюджэту, інфармаваць грамадзян аб іх выкананні. Новы заканадаўчы акт, які распрацоўваецца цяпер, вызначыць парадак разгляду і выканання наказаў выбаршчыкаў.

Неабходнасцю далейшага ўдасканалення сістэмы кіравання выклікана падрыхтоўка заканадаўчых актаў аб краевых, абласных і акружных Саветах народных дэпутатаў. Справа ў тым, што за гады Савецкай улады многія краі, вобласці і акругі ператварыліся ў такія буйныя адміністрацыйна-тэрытарыяльныя адзінкі, эканоміка якіх здольна сапернічаць з эканомікай іншых высокаразвітых дзяржаў. Пры ўзрослых маштабах і складанасці гаспадарчай дзейнасці і сацыяльна-культурнага будаўніцтва ўзнікла неабходнасць у больш выразным юрыдычным замацаванні функцый, правоў і абавязкаў краевых, абласных і акруговых Саветаў.

Актыўную работу ў галіне рэгулявання сацыяльнай палітыкі і гаспадарчай дзейнасці працягваюць цэнтральныя і мясцовыя выканаўчыя органы ўлады. Ужо пасля прыняцця Канстытуцыі з'явіўся шэраг важных пастановаў, накіраваных на ажыццяўленне асобных палажэнняў Асноўнага Закона. Гэта пастановы аб мерах па далейшаму паляпшэнню народнай аховы здароўя, культурнага абслугоўвання сельскага насельніцтва, аб далейшым удасканаленні навучання, выхавання зучняў агульнаадукацыйных школ і падрыхтоўцы іх да працы, аб пераходзе на бясплатнае карыстанне падручнікамі і іншыя.

Праекты новых Канстытуцый саюзных і аўтаномных рэспублік, а таксама новыя заканадаўчыя акты ўзбагацяць яшчэ больш яркімі штрыхамі партрэт першай ў свеце дзяржавы развітога сацыялізму.

Мітрафан ПАПОУ,
АДН

хлопатаў і ўвагі, які гэта робіцца ў Савецкай краіне. На вучобу, выхаванне і адпачынак дзяцей выдаткоўваюцца велізарныя сродкі. Таму грамадства мае права разлічваць на ўдзел у гэтых выдатках тых, хто зусім не мае дзяцей. Падатак за бяздзетнасць, між іншым, не такі ўжо і вялікі: ён не перавышае 6 працэнтаў зароботку. Пляцяць яго мужчыны ва ўзросце ад 20 да 50 гадоў, а бяздзетныя жанчыны — толькі пасля ўступлення ў шлюб і да 45-гадовага ўзросту.

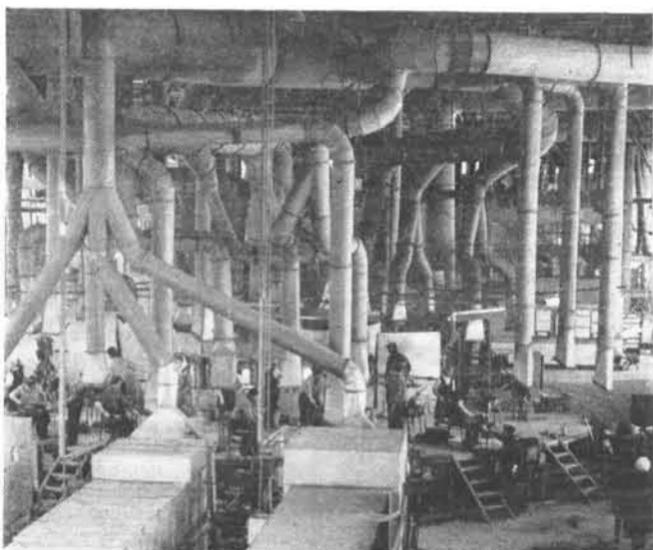
Яшчэ адна асаблівасць савецкай падатковай палітыкі: у нас няма ўскосных падаткаў з насельніцтва, гэта значыць надбавак да цэн на тавары і паслугі. А гэты від падаткаў у краінах капіталу, як вядома, вельмі распаўсюджаны. Скажам, у Злучаных Штатах Амерыкі ўскосныя падаткі складаюць чвэрць усіх падатковых наступленняў у бюджэт, у Федэратыўнай Рэспубліцы Германіі і Італіі — каля палавіны, у Англіі і Францыі — амаль 60 працэнтаў.

Цяпер давайце зноў вернемся да тых 6,8 працэнта, што складаюць у сёлетніх даходах дзяржаўнага бюджэту нашай рэспублікі падаткі з насельніцтва. А колькі яно само атрымае з нацыянальнага бюджэту? У Савецкай краіне бясплатная медыцынская дапамога і ўсе віды адукацыі, уключаючы вышэйшую. Ніхто не робіць узносаў у пенсійны фонд, як і ў страхавы на выпадак хваробы. Пераважная большасць нашых грамадзян атрымлівае кватэры, не пагашаючы кошту іх будаўніцтва, гэта значыць бясплатна. Такім чынам, толькі на сацыяльна-культурныя патрэбы людзей ідзе каля 40 працэнтаў дзяржаўнага бюджэту, што больш як у пяць разоў перавышае суму падаткаў з насельніцтва.

Пётр СУДАКОУ.

НЁМАНСКАЕ ШКЛО

Перапляценне труб апырзвае дыхаючую гарачыню распаленую печ. Скачучы вогненныя языкі, зыркмі блікамі высвечваючы твары майстроў - шкловыдзімальшчыкаў. Успыхваюць іскрыстыя шары, выцягнутыя з асляпляльнага нутра печы, вогненнымі дугамі мільгаюць у руках людзей. І ў гэтай гармоніі агня і руху нараджаецца нёманскае шкло. На шматлікіх выстаўках у нашай краіне і за рубяжом яно неаднаразова адзначалася самымі высокімі ўзнагародамі.

Мастакі шклозавода «Нёман» на чале з Людмілай Мягковай распрацоўваюць эскізы прадукцыі для масавай вытворчасці — тых вазаў і посуду, што людзі набываюць у магазінах, і ствараюць унікальныя, выставачныя работы. Карляровае шкло і вырабы з яго апошнім часам шырока выкарыстоўваюцца пры афармленні інтэр'ераў грамадскіх і культурных устаноў. А ўвасабля-

юць задумы мастакоў у матэрыяле майстар Анатоль Федаркоў, члены брыгады Георгія Лінкевіча і многія іншыя рабочыя — ветэраны і моладзь.

Людзі, якія ствараюць прыгажосць для іншых, працуюць у сучасных, светлых цэхах, на сучасным абсталяванні. Улічваецца спецыфіка работы шкловыдзімальшчыкаў, гранільшчыкаў. Адміністрацыя пільна сочыць за захаваннем бяспекі і нормаў аховы працы, улічвае бытавыя і культурныя запатрабаванні рабочых. Добра сістэма вентыляцыі, тэмпературны рэжым, выдатнае пылазнішчэнне, пастаянны медыцынскі кантроль, магчымасць адпачыць у сваім прафілакторы да спадыбы рабочым. Таму ў Бярозаўцы — пасёлку шкларобаў — шмат моладзі. Многія жывуць у інтэрнатах. І неўзабаве будзе пабудаваны яшчэ адзін, на 500 месц. Вечарам хлопцы і дзяўчаты ідуць у Палац культуры, у спартыўныя

залы, на вучобу ў школу рабочай моладзі.

НА ЗДЫМКАХ: у адным з цэхаў завода; нёманскае

шкло; шкловыдзімальшчык брыгадзір сувенірнай брыгады Георгій ЛІНКЕВІЧ; на канвееры — бакалы. Я. КАЗЮЛЯ.

Чейшы тэрмін — за 8 месяцаў. Такое спалучэнне вытворчасці кармоў і ялавічыны на адным прадпрыемстве аказалася вельмі выгадным. Адкормачны комплекс будзе даваць 3,2 мільёна рублёў прыбытку ў год.

У Беларусі для забеспячэння жыллагадоўчых комплексаў намячана за пяцігодку стварыць 117 буйных кармавых заводаў. Яны размяшчаюцца на меліяраваных землях і заліўных лугах, дзе добра растуць травы.

Я. ГАЛКІН.

СЕЛЕКТИВНЫЙ ГУМАНИЗМ

ЛЯ ВЫТОКАЎ ПАРТЫІ

У самым цэнтры Мінска, там, дзе Ленінскі праспект перасякае ціхую Свіслач, стаіць невялікі драўляны домік. Ён выглядае вельмі сціпла на фоне шматпаварховых прыгожых гмахаў, што падступаюць да ракі. Але ў яго — незабыўнае гістарычнае мінулае: тут пачынаўся шлях нашай партыі.

Сакавіцкім днём 1898 года ў доме № 135 на былой Захар'еўскай вуліцы, дзе жыў чыгуначны служачы, член мінскай арганізацыі сацыял-дэмакратаў, сабраліся дэлегаты партыйнага з'езда. Ініцыятарам яго правядзення быў Уладзімір Ільіч Ленін. Сам ён не мог удзельнічаць у рабоце з'езда, бо знаходзіўся ў той час у турме. Але ім былі напісаны «Праект праграмы» і «Тлумачэнне праграмы» будучай партыі, у якіх вызначаліся яе бліжэйшыя і канчатковыя мэты: звяржэнне самадзяржаў і заваяванне палітычнай свабоды, узятце пралетарыятам улады ў свае рукі і пабудова новага, сацыялістычнага грамадства.

Сёння Камуністычная партыя налічвае ў сваіх радах звыш 16 мільёнаў членаў. КПСС карыстаецца вялікім аўтарытэтам ва ўсім свеце. Сведчанне таму — шматлікія запісы, пакінутыя наведвальнікам Дома-музея ў Кнізе ганаровых гасцей. Тут мы бачым імёны Марыса Тарэза, Фідэля Кастра, Янаша Кадара, Эдварда Герэца і многіх іншых.

Сюды ідуць і едуць людзі з розных куткоў нашай рэспублікі і краіны, госці

з усіх дзяржаў свету. Толькі летась у музеі было праведзена 13 224 экскурсіі, а агульная колькасць яго наведвальнікаў склала 440 тысяч чалавек. Усяго за 55 гадоў існавання Дома-музея І з'езда РСДРП наведалі мільёны людзей. Сярод іх былі і нашы суайчыннікі з розных краін свету. Вось што пісаў у свой час наш зямляк-беларус са Злучаных Штатаў Амерыкі Павел Літвінюк: «У Мінску мы наведалі домік, дзе адбываўся першы з'езд партыі, якая адкрыла камуністычную эру ў гісторыі чалавецтва. Людзі прыходзяць сюды, каб ведаць суровую і гераічную праўду аб тых далёкіх днях, калі першыя камуністы ленінскай гвардыі змагаліся супраць царскага самадзяржаўя».

Ларыса Янкоўская, вучаніца 19-й мінскай школы, якая ў гэтыя дні разам са сваімі таварышамі пабывала ў Доме-музеі, сказала: «Я вельмі шкадую, што нарадзілася не ў той час, калі адбываўся гэты з'езд, калі нарадзілася наша партыя. Але мы, сучасныя юнакі і дзяўчаты, лічым сябе прамымі нашчадкамі тых першых рэвалюцыянераў. І мы ганарымся гэтым. Ганарымся, што нам — працяваць справу, пачатую ў 1898 годзе, захоўваць заваёвы Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, замацаваныя на працягу шасцідзесяці гадоў Саветскай улады».

НА ЗДЫМКАХ: Дом-музей І з'езда РСДРП; у залах музея.

СЛУЧИЛОСЬ это лет пятнадцать назад в Африке, насколько помнится, в Габоне. В глухой деревушке ни с того ни с сего произошел «государственный переворот». Молодой и крепкий мужик ворвался в хижину племенного вождя преклонного возраста, хорошенько поколотил его и объявил односельчанам, что прежний правитель низложен, а вся власть отныне переходит в его руки. Старый макоко (то есть царек) безропотно удался с престола, а новый начал править подданными.

Как и надлежит в подобных случаях, к месту происшествия подоспели вездесущие западные журналисты. Добились аудиенции, попросили интервью.

— Почему вы свергли старого макоко?

Новоявленный правитель не стал распространяться о «коммунистическом заговоре» и спасении демократии, что обычно делают диктаторы, а ответил просто и искренне:

— Мне самому захотелось стать макоко.

Тогда корреспонденты задали каверзный вопрос:

— А если и вас, ваше величество, свергнут? Что вы тогда будете делать?

— Попрошу политического убежища в Англии, — не моргнув глазом, ответил прохиндей. — Там жалуют свергнутых макоко.

Оказывается, он читал газеты и потому хорошо знал, что любой низложенный король, любой преступник найдет убежище и будет обласкан на Западе.

И был, конечно, прав. Действительно, если вспомнить международные события последних десятилетий, то обнаружится любопытная закономерность: оказавшиеся не у дел монархи держат путь если не в Англию, то во всяком случае в Западную Европу. Куда, например, дал деру свергнутый султан Занзибара? В Лондон, под защиту британской короны. Там для него зарезервировали номер в гостинице и назначили денежное содержание. А египетский король Фарук? Оказался в Италии. Вьетнамский император Бао Дай? Был принят во Франции. Моиз Чомбе, «макоко» из Заира, влол до ареста обретался в Испании и в Бельгии. Последний случай с афганским самодержцем, нашедшим приют у итальянских покровителей, подтверждает вышеуказанную закономерность. Все «бывшие» в своих странах законно считались продажными правителями или государственными преступниками, в Западной же Европе они были приняты как сиятельные лица.

ПОЧЕМУ же лишены тронов правители ищут убежища в западноевропейских странах, а не направляются в Соединенные Штаты, где у хозяев мощная побогаче? Разве Америка отказала бы им в убежище? Приняла бы, разумеется. Причина, скорее всего, в том, что в Европе еще существуют монархии и потому беглецы стремятся к себе подобным — это раз, что здесь, не в пример американской развязности, в столицах сохраняется большая респектабельность — это, считайте, два, и в-третьих, — западноевропейская пресса сдержаннее американской, она не станет ехидничать в адрес коронованных особ. К тому же неприятно, если какого-нибудь помазанника божьего ограбят на нью-йоркской улице. Потому «солидные» в Америку не едут.

В Америке нет особого спроса на больших и малых макоко. Здесь принимают шантрапу республиканского толка.

Здесь высоко котируются свергнутые премьеры, оскандалившиеся генералы, улизнувшие от народного возмездия головорезы, государственные и даже обыкновенные уголовные преступники. Все, кого смысла за борт политической жизни революционная волна, кому среди своего народа ждать больше нечего, кроме жалкого прозябанья или пребывания в уютной тюремной камере. Те спешат в Америку.

Таких много.

Первым приемным стал удавшийся из Петрограда российский экс-премьер Александр Федорович Керенский. За ним последовали царские генералы, потрепанные белогвардейские офицеры, украинские синезупанники, затем власовцы и т. д. Туда же после позорного падения прибыл ненавистный корейский диктатор Ли Сын Ман. Переполненными самолетами из Сайгона летели южновьетнамские марионетки — этих столько, что всех и не упоминишь. Словом, где бы ни объявился скоррumpированный политикан или отработавший срок кровавый палач, ему любезно предлагают: «Милости просим в Соединенные Штаты».

Это, заметьте, тоже стало неписанным правилом.

ОТЧЕГО же у кичающейся демократическими свободами Америки такая «специализация»? Неужели своих преступников мало? Оттого, конечно, что в этой стране гангстер, грабитель, убийца, мошенник — вполне нормальная в обществе личность. Главари бандитских шайк там не прячутся в лесных дубраях или городских трущобах, они ведут легальный, даже респектабельный образ жизни. К их помощи нередко прибегают правительственные службы, как это имело место в связи с убийством президента Кеннеди, Мартина Лютера Кинга или с покушениями агентов ЦРУ на лидеров иностранных государств. Моральная деградация политических и общественных структур США зашла настолько далеко, что правящий класс уже не может осуществлять своей политики без привлечения к ней преступных элементов, без их услуг, примером чего являются не только злодеяния ЦРУ в собственной стране и за ее рубежами, но и знаменитый Уотергейт, и разрешенное властями пиратство «Лиги защиты евреев», и расстрелы студентов, негров, насилия над индейцами. Вот почему преступники, заезжие они или доморожденные, не шокируют власть имущих.

Но это причина не главная. Главное заключается в крайней реакционности правящих кругов империалистических держав во главе с США, в их зоологической ненависти к коммунизму.

КОГДА близилась к концу вторая мировая война, а оккупированных советских территорий, из Польши, Чехословакии, Югославии и других стран вместе с фашистами спасались бегством полицаи-вешатели, участники массовых экзекуций, служащие-марионетки, словом, предатели Родины, запятнавшие себя кровью патриотов. Эти отбросы были выплеснуты фронтовыми волнами на западногерманские земли. Там они оправились от испуга, отъелись, перегруппировались и расплозились по «свободному миру», поскольку им благоприятствовала «холодная война». Самые отпетые, ясное дело, переправились в Америку. Казалось бы, их и на порог пускать нельзя, ведь они, сотрудничая с фашистами, выступили против США. Но их впустили и пригласили, позволили создать свои организации,

за мяжкой і дома

У Мінску знаходзілася дэлегацыя партыйных работнікаў Сацыялістычнай адзінай партыі Германіі на чале з членам рэвізійнай камісіі партыі, загадчыкам аддзела прафсаюзаў і сацыяльнай палітыкі ЦК САПГ таварышам Фрыцам Брокам.

Госці былі прыняты ў ЦК КП Беларусі.

У той жа дзень нямецкія сябры наведалі Мінскі аўтамабільны завод. Яны агледзелі вытворчыя ўчасткі, знаёмліліся з работай сацыяльна-культурных аб'ектаў завода.

Члены дэлегацыі былі прыняты ў Беларускае таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубешнімі краінамі, дзе азнаёмліліся з яго дзейнасцю па развіццю сувязей паміж грамадскацю рэспублікі і працоўнымі ГДР.

Адбылася трэцяя рэспубліканская канферэнцыя Беларускага аддзялення таварыства «СССР — Францыя». Намеснік старшыні яго праўлення, намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню

М. Суша, які выступіў з дакладам, і іншыя актывісты паведамілі, што рэспубліканскае аддзяленне таварыства падтрымлівае цесныя дружальныя кантакты з Нацыянальным камітэтам таварыства «Францыя — СССР» і больш чым з 50 яго дэпартаменткімі і гарадскімі аддзяленнямі.

Удзельнікі канферэнцыі выбралі новы састаў праўлення Беларускага аддзялення таварыства «СССР — Францыя». Старшыней праўлення выбраны міністр аховы здароўя БССР М. Саўчанка.

пристроили к делу. Потому что они — антикоммунисты.

Попали туда, хоть и в незначительном количестве, и военные преступники белорусского происхождения. Каждый год в марте они отмечают «юбилей» провозглашения Белорусской народной республики — того буржуазно-националистического выкидыша, который умер, едва родившись на свет в 1918 году. Эти спектакли никого не удивляют и не волнуют — надо же чем-то забавляться выжившим из ума политикам. Заслуживает внимания другое — то, что «юбилей» приснопамятной БНР празднуется и в американском конгрессе.

И вот однажды я читаю удивительный по содержанию документ — вестник американского конгресса «Конгресшенл рикорд», датированный 25 марта 1975 года. В нем говорится, что члены палаты представителей «торжественно праздновали» 57-ю годовщину БНР. Иначе говоря, участвовали в откровенно провокационном антисоветском мероприятии несмотря на то, что США признают СССР, а Белоруссия является членом Организации Объединенных Наций. Перед ними выступил конгрессмен мистер Рой. Чествуя гитлеровских прислужников из Белоруссии, он заявил: «Америка явно повезло, ибо она получила вклад из культурного наследия и исторических достижений белорусского народа...» Хорош вклад, если его привезли в Америку убийцы и предатели! Но слушайте дальше: «Как нация, представляющая собой сообщество людей, которые прибыли в Соединенные Штаты в поисках комфорта и утешения от гнета диктаторских режимов других стран, мы весьма сочувствуем бедственному положению тех, кому приходится жить в так называемых порабощенных странах мира».

Из этих высказанных слов следует, что господин Рой зачислил наших вешателей в число добродетельных граждан США и теперь утешает их. Ну прямо-таки не мистер Рой, а сердобольная бабушка, утирающая носы обиженным внукам...

А они от эдаких нежностей надуваются, важничают и хвастаются: «А нас принимали вице-президент и сенаторы!» Действительно, принимали. «И господин Никсон с нами беседовал». Верно, было такое дело. Он даже сказал им ласковые слова: «Американская политическая жизнь требует вас». Не может, значит, обойтись без них. Слова исключительно точные! Воистину, американская политическая жизнь немыслима без участия преступников.

Напомню, что кубинские контрреволюционеры, как их называют, «гусанос», то есть «черви», тоже с комфортом устроились в США. Вскоре после того, как бывший президент умасливал белорусских «червей», кубинские «гусанос», настоятельно призванные американской политической жизнью, помогли ему обтратить уотергейтское дело. И теперь уж никто не разберет, что есть политика, а что — преступность; они словно сестры-близнецы, рожденные от брака монополистического капитала с хвалебной американской демократией.

НЕ РАЗ наблюдая за тем, как государственные мужи Запада яхшуются со всевозможными отщепенцами, я думал: «А ведь это совершенно новая тенденция в политической жизни империалистических государств. Даже представить невозможно, чтобы раньше кто-нибудь из глав правительств, скажем, Теодор Рузвельт или Вудро Вильсон, дал аудиенцию или послал поздравление проходившему и расшаркивался перед ним — перед Азефом, например, или Сонькой Золотой Ручкой. Такое предложение посчитали бы бредом сумасшедшего. А теперь стоит любому подонку намекнуть, что он против коммунистов — тут тебе и милости, и почести, и двери дворца нараспашку».

Отец и сын Бразинскасы уби-

ли бортпроводницу Надю Курченко, ранили двух членов экипажа и угнали самолет в Турцию. Турки арестовали пиратов, покантовали их какое-то время и отправили... конечно же, в Соединенные Штаты. Советские власти неоднократно требовали выдачи убийц, но их не отдают — вероятно, «американская политическая жизнь требует их». Утешают, наверно, создают комфорт...

Бразинскасы, правда, не посещали конгресса. А вот если объявится отщепенец сионистского толка, тому оказывают царский прием, того превозносят до небес, величают «гуманистом», «борцом за права человека», приглашают выступить в сенате, предлагают кафедру в Гарварде. И не дай бог кому-нибудь побеспокоить такого «гуманиста» за совершенное им преступление! Конгресс дрогається от негодования. Рыдает «Нью-Йорк таймс» и остальная, подведомственная сионистам, пресса. Устраиваются кошачьи концерты перед советскими учреждениями за рубежом. Словом, гремит и грохочет огромная пропагандистская машина, прославляющая уголовника.

Всплыл на поверхность «диссидент» Буковский. Хаалили его, величали, прославляли, а когда оказался на Западе, устраивали ему сердечные приемы. Нашелся Гинзбург — отдавали почести Гинзбургу. Не говорю уж о Сахарове, который удостоился и Нобелевской премии, и медали сионистско-масонской организации «Бнай Брит». Теперь за недовольные действия ливен свободы Щаранский — поднялась вакханалия из-за Щаранского. Создана даже специальная организация «За справедливость для Анатолия Щаранского». Из Израиля в США приезжала авантюристка, выдававшая себя за его жену. На пресс-конференции она зачитала слезное письмо президенту, который «будет делать все возможное для освобождения моего мужа и предотвращения трагедии, которая может случиться в СССР со всеми евреями». Дело доходит до того, что заявляют: «Щаранский или разрядка!» И не меньше!

ВСЯ ЭТА шумиха («в защиту прав человека»), все эти истошные вопли в защиту предателей есть не что иное, как кампания, направленная на поощрение антисоветских, антигосударственных действий кучки отщепенцев и уголовных преступников в СССР и других социалистических странах. На Западе не тревожились, когда тысячи эфиопских крестьян, ограбленные монархическим режимом, умирали от голода. Там и пальцем не пошевелили, чтобы восстановить человеческие права изгнанного со своей родины арабского народа Палестины. Не волновались, когда расстреливали негров ЮАР. Действительно погранные права этих обиженных и гонимых людей для псевдозащитников человеческих прав — нуль, ничто, благоденствие же преступников — все. Так что перед нами предстает не какой-то отвлеченный, абстрактный, безбрежный и всеобъемлющий, а избирательный, селективный гуманизм в отношении тех, кого надо не защищать, а изолировать от общества.

Причина такого явления объясняется просто. Идеологи и лидеры империализма ищут людей, как они говорят, из-за «железного занавеса» — изменников, которые стали бы занозой в нашем обществе, выполняли бы роль ниспровергателей социализма. Патриоты на это не идут. Патриоты гнушаются жалкой и никчемной ролью предателей. И тогда-то на антикоммунистическом торжище высокопоставленные перекупщики набивают цену уголовникам, отщепенцам, политикам, сионистам, власовцам графоманам, недоумкам. На безрыбье и рак рыба.

Владимир БЕГУН.

«Голас Радзімы»

№ 12 (1530), 1978 г.

Калі б мяне напрасілі расказаць, як я ўяўляю сабе ідэальны тэатр, я, не раздумваючы доўга, узялася б гаварыць пра першы Беларускі дзяржаўны тэатр (БДТ-1), які цяпер носіць імя Я. Купалы. Гэта быў калектыў аднадумцаў, сузор'е талентаў, энтузіястаў і працаўнікоў. Іх служэнне мастацтву было бескарэслівым і шчырым, дзеля свайго народа і росквіту яго культуры яны не шкадавалі ні сіл, ні часу.

Агульнавядома, што да 1917 года ў Беларусі не было ніводнага нацыянальнага дзяржаўнага тэатра. Створаная Ігнатам Буйніцкім у 1907 годзе на аснове аматарскага гуртка ў маёнтку Палівачы «Першая беларуская труп» дзейнічала толькі да 1913 года. Калектыў вымушаны быў спыніць сваё існаванне ў сувязі з матэрыяльнымі цяжкасцямі і перашкодамі, што чыніліся яму царскімі ўладамі. Вядомы актёр і тэатральны дзеяч Ігнат Буйніцкі, якога называюць бацькам беларускага тэатра, разам з Фларыянам Ждановічам і Усеваладам Фальскім быў ініцыятарам стварэння Першага таварыства беларускай драмы і камедыі, заснаванага ў маі 1917 года, якое і паклала пачатак першаму Беларускаму дзяржаўнаму тэатру.

Можна сабе ўявіць, якім святам стаў дзень урачыстага адкрыцця беларускага прафесійнага тэатра. Даўняя мара, нарэшце, здзейснілася: у аўторак 14 верасня 1920 года адбылося першае прадстаўленне. На сцэне быў паказаны спектакль «Рысь» (паводле апавесці Элізы Ажэшкі «У зімовы вечар») у мастацкім афармленні Сяргея Эйзенштэйна. Спектакль паставіў Фларыян Ждановіч, таленавіты актёр, удумлівы і вопытны рэжысёр. Праз два дні перапоўненая зала дружна апладзівала артыстам за іх шчырую ігру ў лепшым творы беларускай драматургіі — «Паўлінцы» Янкі Купалы. Гэта сапраўды народная камедыя стала сімвалам нараджэння маладога калектыву, і цяпер кожны свой сезон тэатр імя Янкі Купалы, якому імя народнага паэта Беларусі было нададзена ў 1944 годзе, пачынае «Паўлінкай», аддаючы даніну повагі аднаму з заснавальнікаў нацыянальнай літаратуры і мастацтва.

Хто ж яны былі — першыя актёры Першага беларускага? Вядомая актёрская сям'я Ждановічаў — Фларыян, яго брат Антук Крыніца і маладзенькая дачка Ірына, прафесійны актёр, рамантык і марак у мінулым Генрых Грыгоніс, таленавіты аматар-самоходка тэлеграфіст Уладзімір Крыловіч, жонка чыгуначніка Кацярына Міронава, мінская гімназістка — Лідзія Рэжэцкая і Вера Пола, дачка настаўніка малявання Стэфанія Станюта, дэмабілізаваны чырвонаярміец-добраахвотнік Барыс Платонаў і яго дружба з Мінскай украіны Камароўкі Юген Рамановіч, маладая настаўніца Алеся Александровіч...

Ва ўмовах, калі не было яшчэ ні музычнага, ні харэаграфічнага вучылішчаў, ні кансерваторыі, БДТ-1 з'яўляўся асяродкам нацыянальнай культуры і мастацтва. У ім працавалі маладыя беларускія кампазітары Л. Маркевіч, У. Тэраўскі, Я. Цікоцкі, мастакі А. Марыкс і К. Ціханаў, харэограф К. Алексіотавіч, хор, балет, сімфанічны аркестр надавалі БДТ-1 выразны рысы музычна-драматычнага тэатра (спектакль «На Купалле» — яскравае таму сведчанне). Пасля адкрыцця Дзяржаўнага тэатра оперы і балета хор, балет і аркестр БДТ склалі ядро нованароджанага калектыву. БДТ-1 стаў выключна драматычным тэатрам.

Тады яшчэ небагатая беларуская драматургія папаўняецца творами Еўсцігнея Міровіча — актёра, рэжысёра, драматурга. На сцэне БДТ-1 ідуць яго п'есы на тэмы з гісторыі і фальклору нашага народа — «Машэка», «Кастусь Каліноўскі». У якіх ярка выяўляўся талент найлепшага беларускага актёра — Уладзіміра Крыловіча. Як народнае паданне — то павольна, то імкліва-бурна і тэмпераментна — пераказваў тэатр сцэнічнай мовай паэтычную легенду пра асілка Машэку. Галоўная тэма п'есы раскрылася ў спектаклі праз канфлікт паміж селянінам Машэкам і баярынам, які, карыстаючыся ўладай, аддаў на здзек чыстае, вялікае каханне Машэкі.

Умацаванню тэатра на рэалістычных пазіцыях спрыяла работа над пастаноўкай першых твораў ваеннага ветахача Д. Кірдына «Міжбур'е» з У. Уладзімірскім у ролі Дыбава (1929 г.) і рабочага-шкловыдзімальшчыка Рыгора Кобца — «Гута» (1930). Увесь калектыў на чале з рэжысёрам Е. Міровічам плённа працаваў над п'есамі, пабудаванымі на хвалеючым сваёй сучаснасцю жыццёвым матэрыяле. БДТ-1, які быў у 1930 годзе запрошаны на алімпіяду нацыянальных тэатраў у Маскву, паказаў яскрава гэтыя два спектаклі. Журы алімпіяды адзначыла, што «поспех тэатра з'яўляецца сведчаннем бурнага росту беларускай нацыянальнай культуры, якая толькі пасля рэвалюцый атрымала магчымасць паспяхова развіва-

ца». Гэта была значная перамога маладога тэатра на ўсесаюзнай арэне. Усе аднадумца адзначалі выдатнае выкананне У. Крыловічам ролі старога рабочага-вынаходца Мароза ў спектаклі «Гута».

Адным з найбольш цікавых спектакляў БДТ-1 1933—1935 гадоў быў «Канец дружбы» К. Крапівы (рэжысёр Я. Літвінаў і Л. Рахленка), у якім У. Крыловіч стварыў яркі вобраз камуніста Карнейчыка.

Да 15-й гадавіны Вялікага Кастрычніка тэатр інсцэніраваў раман Кузьмы Чорнага «Бацькаўшчына». Гэта шырокае сцэнічнае палатно, створанае рэжысёрам Л. Літвінавым разам з аўтарам рамана, адлюстроўвала нарастанне сацыяльнага пратэсту супроць цяжкага жыцця сялянства ў Беларусі пры царызме.

Значны след у жыцці БДТ-1 пакінула праца над драматургіяй М. Горкага. Пастаўленая ў 1937 годзе М. Зоравым п'еса «Апошняя» доўгія гады ўпрыгожвала рэпертуар. А калі ў 1939 годзе спектакль быў дапрацаваны і яшчэ больш паглыблены кансультантам-рэжысёрам МХАТа І. Раеўскім, вартасць яго ўзрасла. На першай Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве спектакль «Апошняя» атрымаў высокую ацэнку тэатральнай крытыкі і грамадскасці. Ён быў прызнаны найбольш удамым увасабленнем гэтай п'есы на савецкай сцэне. «Упершыню ў сцэнічнай гісторыі «Апошніх» гэта выдатная драма Горкага знайшла амаль класічнае вырашэнне на сцэне беларускага драматычнага тэатра», — адзначалася ў «Матэрыялах да п'есы М. Горкага «Апошняя».

Неўзабаве пасля адкрыцця сезона 1937/38 гадоў на сцэне БДТ-1 з'явіўся спектакль «Салавей». П'еса была напісана З. Бядулем па яго ж аднайменнай апавесці (рэжысёры Л. Рахленка і Л. Літвінаў, мастак А. Марыкс, кампазітар Я. Цікоцкі). Праўдзівыя карціны жыцця беларускага народа і яго барацьбы супроць прыгнятальнікаў, цяжкае бязрадаснае жыццё прыгонных актёраў хвалявала глядача. Цэнтральны вобраз Адама Сенчука, «Салаўя», таленавітага самародка з народа стварыў Л. Рахленка. Амаль праз 20 гадоў тэатр імя Я. Купалы зноў звернецца да гэтай п'есы. Рэжысёрам будзе Л. Рахленка, а С. Станюта, якая ў першай пастаноўцы іграла маладзенькую Алену, выступіць у ролі пані Вашамірскаяй.

Тэма партызанскага руху ў гады грамадзянскай вайны атрымала яркае увасабленне ў п'есе К. Крапівы «Партызаны».

У 1939 годзе адбылася прэм'ера спектакля па п'есе беларускага пісьменніка Э. Самуйлёнка «Пагібель воўка» (рэжысёр К. Саннікаў). Спектакль атрымаўся яркім, праўдзівым і быў высока ацэнены на Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве ў 1940 годзе.

Калі БДТ-1 рыхтаваўся паказаць свае творчыя дасягненні на першай Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве, К. Крапіва прынес яму сваю першую сатырычную камедыю «Хто смеецца апошнім». Яна захавала калектыў вострае пастаўленае пытанне, жыццёвай праўдай, яркімі камедыйнымі характарамі. Атрымаўся выдатны спектакль, які не сыходзіў са сцэны многія гады, а на Дэкадзе атрымаў самую высокую ацэнку крытыкі і глядачоў. Вобразы Тулягі, Гарлахаўца, Зёлкіна, створаныя Г. Глебавым, Л. Рахленкам, Б. Платонавым, сталі ўзорам камедыйнага майстэрства.

Праца драматурга К. Крапівы і артыста Г. Глебава, які стварыў самую цікавую, трагікамічна цэласную фігуру Тулягі, была адзначана Дзяржаўнай прэміяй у галіне літаратуры і мастацтва за 1940 год.

Дэкада ў Маскве паказала, што прафесійнае тэатральнае мастацтва Беларусі набрала моцы, вырасла плеяда нацыянальных актёраў, рэжысёраў, драматургаў, здольных увасабіць любую тэму, якая хвалюе грамадства рэспублікі. Малады беларускі тэатр стаў упораван з лепшымі калектывамі Саюза.

Поспехі БДТ-1 былі той першай ластаўкай, якая знамянае прыход вясны. Удала выступіў у 1940 годзе ў Маскве оперны тэатр, набраў папулярнасць у глядачоў віцебскі калектыў — дыяпер тэатр імя Я. Коласа.

Мне прыемна згадаць тую падзею на фоне сучаснага стану, калі ў Беларусі працуе 15 тэатраў — драматычныя, оперы і балета, музычнай камедыі, юнга глядача, лялечныя. І штогод усе яны выезджаюць на адказныя і цікавыя гастролі па краіне. Летась Рускі тэатр імя М. Горкага прывёў у захапленне сваімі пастаноўкамі творчую інтэлігенцыю Масквы, а Брэсцкі імя Ленінскага камсамола прывёз цудоўныя водгукі з Польшчы. Высокаадукаваныя рэжысёры і актёры рыхтуе для рэспублікі Беларусі тэатральна-мастацкі інстытут. Усе гэтыя змены адбыліся за параўнаўча кароткі час: яшчэ жывуць актёры з кагорты пачынальнікаў.

Тамара БУШКО,
тэатральны аглядальнік.

У невялікім, здавалася б, жыццёвым факце ён умее разгледзець багаты чалавечы сэнс. Парахневіч усё далей адыходзіць ад эцюднасці ў бок сур'ёзнай навілістыкі, багатай на жыццёвую праўду і псіхалагічныя адценні. Асабліва каштоўна ў яго героях тое, што гэта — разнастайныя, народныя характары з уласцівымі для іх якасцямі.

Углыб, да паўнаты народнага жыцця — вось адзіна правільны кірунак усёй нашай літаратуры.

Па-свойму вабяць героі Васіля Гігевіча, якія імкнуцца зразумець сваё становішча ў свеце, хочучы жыць паўнацэнным гарманічным жыццём. Ім уласцівы самааналіз, высокая маральная патрабавальнасць да семіх сябе.

Адзін з вынікаў развіцця нашай літаратуры за апошнія гады — паглыбленне яе гістарызму. Яна бліжэй стала да гісторыі, якая, як вядома, прывучае чалавека разглядаць сябе і грамадства ў сувязях з мінулым і будучым.

Нам савецкім людзям, вельмі дарагія наш духоўны, гістарычны вопыт, памяць пераможца, уся гісторыя будаўніцтва сацыялізму ў Савецкай краіне. Новая Канстытуцыя СССР мае выключна важнае значэнне для далейшага развіцця літаратуры і мастацтва. Гэты дакумент дапамагае літаратарам глыбей і паўней зразумець свой час, гістарычныя далёгалыды героя. Письменнікі не могуць не задумацца над тымі буйнымі, прынцыповымі зменамі, якія закрулілі чалавека і ўсе бакі грамадскага жыцця за гады Савецкай улады.

Апошнім часам выразна абрысавалася ў эстэтычных адносінах такая з'ява, як проза Петруся Броўкі. Яго апавяданні і аповесці «Донька — Даніэль», «Вечная пляма» з выяўленымі ў іх багачцем і мудрасцю вопыту істотна ўзбагачаюць ідэяна-стылістычную панараму нашай сучаснай прозы. Вобраз Донькі — Даніэля з аднайменнай аповесці — вясковага фантазера, дзівака — не часты ў нашай літаратуры. Пачуццё гісторыі — кім мы былі і кім сталі — моцна выяўлена ў творчасці П. Броўкі, у яго прозе.

Вельмі інтэнсіўна і ў розных жанрах працуе Янка Брыль. Прыгажосць чалавека працы, роздум мастака пра свой абавязак перад народам, клопат аб міры на зямлі, пазіія чалавечага жыцця, характэрна беларускай прыроды — вось матывы яго мініяцюр, замалёвак, экспрэсій, эсэ, апавяданняў. Значны твор беларускай прозы апошняга часу — яго аповесць «Ніжнія Байдуны», наскрозь прасякнутая народнасцю, стыхій гумару і дасціпнасці, дзе вясёлае чаргуецца з сумным, а

жарт мяжуе з трагічнымі момантамі народнага жыцця, звязанымі з цяжкімі ўспамінамі ці барацьбой з фашызмам.

Перад намі праходзіць цэлая галерэя каларытных характараў, цікавых партрэтаў, напісаных таленавітым мастаком, прататыпамі для якіх паслужылі аднавяскоўцы і землякі пісьменніка, людзі, у акружэнні якіх прайшлі яго дзіцячы, юнацкія гады, якіх ён добра ведае, любіць. Аўтар імкнецца праз сваіх герояў перадаць рух народнай гісторыі, падысці да жыцця з пазіцыі шырокага гістарызму. Гэта своеасаблівае паэма ў прозе, маштабная ліра-эпічная панарама цэлай эпохі, з неаб-

ў сэнсе цікавай пастаноўкі некаторых пытанняў фарміравання грамадзянскай свядомасці маладога чалавека ва ўмовах давераснёўскай Заходняй Беларусі. Міця Корсак востра адчувае чужы боль, ён надзелены чулай, уражлівай душой, нераўнадушны да несправядлівасці. Твор успрымаецца як таленавіты пачатак буйнога эпічнага палатна пра лёс чалавека і лёс народа ва ўмовах складаных гістарычных акалічнасцей, на пераломе гісторыі.

Письменнікі бачаць героя ў цесных узаемадачыненнях з абставінамі, асяроддзем, дзе ўдзельнічаюць розныя яго якасці — і генетычныя, і псіха-

вяршаецца архіўнай даведкай аб гераічнай гібелі камбата Валышына. Аўтар падкрэслівае гэтым, што нам дарагі, незабыўны кожны з тых дваццаці мільёнаў, якіх паглынула вайна.

«Аповесцям Васіля Быкава, — пісаў вядомы рускі раманіст Ю. Бондараў, — уласцівы і нацягнены нерв развіцця падзей, і жорсткая дынамічнасць; проза гэта нагадвае моцна сціснутую сталёвую спружыну — імкліва развіваючыся, яна нясе такі зарад невычэрпнай энергіі, што, здаецца, разам з героямі вы пражылі цэлае жыццё, забыўшы пра кароткі час знаёмства з імі».

ГЕРОІ, ЖЫЦЦЁ, ЛІТАРАТУРА

ходнай шырынёй сацыяльнага абагульнення, напружанасцю і ўсхваляванасцю пачуцця.

Заходнебеларускае жыццё адразу пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі ў адзінай Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы паслужыла асновай для рамана Віктара Каваленкі «Падвышанае неба». Аўтар імкнецца прааналізаваць сацыяльную глыбіню самых розных праблем, якія паўсталі перад людзьмі.

Пра Заходнюю Беларусь пісалі многія — Пестрак, Брыль, Адамчык, Калеснік, Бажко, Машара, В. Каваленка знайшоў свой падыход. Яго адзакі — аналітызм і філасафічнасць, дзеля якіх аўтар часам ахвяруе жывапіснасцю і некаторымі іншымі элементамі «традыцыйнай» мастацкасці. Гэта — раман-роздум, раман-спрэчка. Спрэчка, скажам, Марціна Ракавецкага з Пронькам Піліпчыкам. Савецкая ўлада дала ім шырокія магчымасці для сацыяльнай актыўнасці. Марцін надзелены ўменнем правільна ацэньваць людзей. Ён даверлівы, нават праз меру, і вельмі чалавечны. Яго антыпод Пронька. Ён усіх падазрае, нецярпімы да чужой думкі, упэўнены ў абсалютнай беспамылковасці сваіх учынкаў. На гэтым канфілікце будзецца ўся праблема-тыка рамана.

На заходнебеларускім матэрыяле пабудоваў свой раман «Чужая Бацькаўшчына» Вячаслаў Адамчык. На нашу думку, гэта значны поспех аўтара не толькі ў плане мастацкім, але і

лагічным, і сацыяльна-грамадскім. Гэта добра відаць у ваеннай прозе.

Чым далей у глыбіню гісторыі адыходзіць час найбольш выпрабаванняў савецкага народа — Вялікая Айчынная вайна, тым ярчэй і выразней паўстаюць перад усім светам веліч і маштабы нашай сусветна-гістарычнай Перамогі над фашызмам. З тэмай вайны звязаны найбольш значныя дасягненні беларускай прозы ў адлюстраванні гераічнага мінулага нашага народа.

Васіль Быкаў, прынесшы ў літаратуру сваё асобнае, абвостранае ўспрыняцце ваеннага вопыту, здзіўляючы чытачоў, нават франтавікоў, суровай праўдзівасцю, дакладнасцю адлюстравання вайны. Яна паказана ў яго творах як невымерна цяжкая салдацкая праца.

Сцвярджаючы асобы чалавека, яго веры ў свае магчымасці, умення стаць вышэй цяжкасцей — правяліся ў творах Быкава «Абеліск», «Яго батальён» і многіх іншых. Письменнік здолеў адкрыць новы характар чалавека з выключна скандэнтраваным пачуццём маральнай чысціні, бескампраміснасці. Ён паставіў яго ў спецыфічныя ўмовы вайны, звычайныя ўмовы, якія, аднак, маюць у абставінах вайны свае крытычныя пункты. Гэты характар свеціцца надзвычайнай унутранай чалавечай прыгажосцю. Письменніку вельмі характэрна пачуццё чалавечай годнасці і непаўторнасці. «Яго батальён» за-

Лепшыя старонкі рамана «Сорак трэці» Івана Навуменкі абумоўлены тым, што письменнік таксама ішоў па шляху згурчэння маральнай атмасферы рамана, узмацнення рознабаковага ціску на сваіх герояў, каб шматграннай, рэльефнай выпісаць іх характары. Гэтым садзейнічаюць і смеласць паваротаў у лёсах герояў, і імкненне зазірнуць у іх інтэлектуальныя, псіхалагічныя, маральныя глыбіні.

Неўміручаму подзвігу народа прысвечаны вядомыя і вельмі папулярныя раманы Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві», якія, мне здаецца, падводзяць вынікі развіцця ваеннай прозы пэўнага перыяду, эстэтычна абагульняюць іх. Раманы абмяжоўваюцца першымі днямі вайны, аднак аўтар намалюваў ясную карціну класовага супрацьстаяння сацыяльных сіл у гэты перыяд. Героі Чыгрынава здольны на самаахвярнасць, глыбока вераць у здзяйсненне сваіх сацыяльных ідэалаў.

Да ваеннай тэмы звярнуўся Іван Шамякін. Асабліва цікава яго аповесць «Гандлярка і паэт», якая паказвае, як удзел чалавека ў барацьбе з ворагам выраўноўвае яго духоўна, выходзіць у ім ідэйнасць і высакароднасць, вышэйшую маральнасць і гераізм. Письменнік імкнецца прасачыць, як, пры якіх умовах выяўляюцца станоучыя патэнцыі чалавека, лепшае, на што ён здольны, якім чынам нараджаецца яго «зорная часіна». Складаным шля-

хам ішла Вольга Ляновіч да свайго подзвігу. Сюжэт аповесці — рух яе характару, павелічэнне маральнага патэнцыялу асобы. І. Шамякін даказвае, што патрыятычная свядомасць немагчыма без высокаразвітых духоўных запатрабаванняў чалавека.

Не прыходзіцца здзіўляцца, што спатрэбілася больш за трыццаць год, каб спачатку здагадацца, што неабходна такая кніга, а потым — зрабіць тое, што зрабілі А. Адамовіч, Я. Брыль, У. Калеснік. Сама літаратура павінна была дайсці да ўсведамлення таго, што ніводзін пісьменнік не мае права сказаць пра сябе, быццам ён ведае ўсю праўду пра вайну. Усю праўду ведае народ, а абавязак пісьменніка і літаратуры — запісаць гэту памяць народа і даць магчымасць з'явіцца ёй на старонках кнігі.

Аўтары чуйна ўлавілі гэту патрэбу літаратуры — даць выйсце народнай памяці аб вайне, аб перажытым. Яны правялі сапраўдны мастацкі такт, калі самі, як аўтары, адышлі на задні план, даўшы магчымасць гаварыць сваім героям.

Глыбінны змест кнігі складае яе псіхалагічная праўда. Яна і абагульняе сабраны ў кнізе матэрыял і прымушае чытача зняць шапку перад памяццю расстраляных, спаленых фашызмам людзей. Пекла «Боскай камедыі» Дантэ не можа зраўняцца з тым, што апісана ў кнізе «Я з вогненнай вёскі». Гэтую кнігу нездарма называюць фактам грамадзянскага подзвігу трох пісьменнікаў. На кожнай старонцы кнігі — чалавечая кроў, горкія слёзы, удушлівы пах палаючага «сінім агнём» чалавечага цела. Ці можна, знаходзячыся адзін на адзін з усім гэтым, уживаць слова «жыццё»? І як назваць кнігу пра гэта? Літаратурнай? Не, гэта нешта іншае! Гэта — незагойны боль жыцця, загад людзям змагацца з тым, што пагражае жыццю. Часам здаецца, што аўтараў пакіне мужнасць, што яны, уражаны адкрытым, застогнуць, закрычаць, выбухнуць градам праклёнаў. Але яны захоўваюць мужнасць. І гэта таксама ўваходзіць важкай часткай у высокае мастацтва, на ўзроўні якога створана кніга.

«Я з вогненнай вёскі» зробіць, безумоўна, адчувальны ўплыў на ўсю літаратуру аб вайне, на сам прынцып падыходу да яе адлюстравання. «Заслуга нашых пісьменнікаў, мастакоў, — гаварыў на XXV з'ездзе КПСС Л. Брэжнёў, — у тым, што яны імкнуцца падтрымаць лепшыя якасці чалавека — яго прынцыповасць, сумленнасць, глыбіню пачуцця, зыходзячы пры гэтым з непарушных прынцыпаў нашай камуністычнай маралі».

Гэтага патрэба наша грамадства — грамадства развітога сацыялізму.

Уладзімір ГНІЛАМЁДАЎ.

нашы славутыя землякі

БЕЛАРУСКА-ЛІТОВСкія культурныя сувязі, у тым ліку навуковыя і літаратурныя, сягаюць у далёкае мінулае. Добрасуседскія адносіны і працяглае знаходжанне ў адной дзяржаве — Вялікім княстве Літоўскім вызначылі агульнасць лёсу і інтарэсаў абодвух народаў, што садзейнічала не толькі творчым сувязям, але і асабістаму сяброўству паміж беларускімі і літоўскімі грамадскімі дзеячамі, вучонымі і літаратарамі. Больш таго, шмат каго з іх нашы народы дагэтуль па праву лічаць прадстаўнікамі сваіх культур. Аднак імёны многіх вучоных і пісьменнікаў неапраўдана забыты або вядомы толькі спецыялістам. Гэтак здарылася і з Людзвікам Адамам Юцэвічам, аўтарам шматлікіх прац па гісторыі, фальклору і этнаграфіі Беларусі і Літвы. Поўны драматычнага трагізму лёс Л. Юцэвіча, яго палымная самаахвярнасць, любоў да працага народа, душэўная чысціня і цяпер выклікаюць шырае здзіўленне і павагу. Менавіта гэтыя рысы харак-

ЛЕПЕЛЬСКІ ВЫГНАННІК

тару Л. Юцэвіча дазволілі беларускаму гісторыку Д. Даўгале сказаць пра яго так: «Гэты сціплы працаўнік з'яўляецца адным з выдатных інтэлігентных грамадзян г. Лепеля за ўсе часы яго існавання».

Нарадзіўся Л. Юцэвіч 3 снежня 1813 года (па іншых звестках у 1810 г.) у сям'і шляхціча сярэдняй рукі ў фальварку Покева на Ковеншчыне. Закончыўшы ў Кроях гімназію, юнак восенню 1829 года паступае на медыцынскі факультэт Віленскага універсітэта. Але стаць урачом Юцэвічу не давялося — у 1831 годзе пачынаецца паўстанне, 417 студэнтаў ноччу 29 красавіка пакідаюць горад і далучаюцца да паўстанцаў. Ці быў сярод іх Л. Юцэвіч — невядома, але пасля падаўлення паўстання ён не вярнуўся ў Вільню, а некалькі гадоў перабываўся незайздросным хлебам хатняга настаўніка і губернера.

У 1834 годзе Л. Юцэвіч, нечакана для чалавека, які захапляўся прыродазнаўчымі навукамі, паступае ў Віленскую духоўную семінарыю. Што прывяло яго ў лона царквы? Пазней, незадоўга да смерці, ён мімаходом закрэпе гэтае пытанне: «Сціплае прызначэнне, якое я раней быў абраў. — з мэтай імкнення да вышэйшых ідэалаў і дзеля прынясення ўцехі і асалоды пагарджанай часткі чалавецтва...»

Як бачым, не рэлігійны фанатызм вызначыў гэты крок Л. Юцэвіча. Ён хацеў скарыстаць сан свяшчэнніка для ажыццяўлення сваіх ранейшых мар — служэння народу.

Праз год маладога і здольнага семінарыста ў парадку выключэння пераводзіць у духоўную акадэмію, якую ён у 1836 годзе пасляхова заканчвае і прызначаецца вікарыем свянцянскага прыхода

Вілкамірскага павета. Знаёмства з тым бокам царкоўнага жыцця, які не бачаць веруючыя, нараджае ў маладога ксяндза пратэст. Дэмакратычныя погляды і імкненне палегчыць жыццё простых людзей адбіліся ўжо ў яго першым казанні, у якім ён даволі з'едліва крытыкаваў пануючыя класы. Ён уступае ў канфлікт з духоўнымі ўладамі, і яго пераводзяць у Свядошчскі прыход гэтага ж павета.

Амбонная дабрадзеінасць, як і належала чакаць, ні да чаго добрага не магла прывесці і закончылася паліцэйскім даспіннем. Крывадушнасць духавенства, яго ханжства, абьякаваць да патрэб і гора народа абуралі Л. Юцэвіча. Пасля доўгага роздуму ў яго выпявае цвёрдае рашэнне — парваць з рэлігіяй. У 1842 годзе ён афіцыйна адракаецца ад свайго духоўнага сану і назаўжды скідае сутану. Больш

таго, ён цалкам рве з каталіцызмам. Гэта ж робіць пазней і яго жонка Мальвіна Журакоўская. Свой даволі радкі на той час учынак Л. Юцэвіч пазней растлумачыць тым, што «званне даследчыка дорага каштавала мне і было нейкім прадвеснікам пакут, якія спасціглі мяне, лян, бы саранча, адушыю абкружалі мяне». Але, яшчэ носячы сутану, ён упарта, «не звяртаючы ўвагі на ўсе перашкоды... з боку непрыхільных і тых, хто лічыў маю працу з л а м ы с н а й», працягваў займацца ўлюбленай справай — вывучэннем помнікаў, фальклору і матэрыяльнай культуры. Ён зразумеў, што сумясціць рэлігію з навукай немагчыма і аддаў перавагу апошняй.

Байкот і цкаванне з боку клерыкаў вымусілі яго пакінуць Літву і перасяліцца ў Беларусь, дзе існавала адносна верацярпімасць. 5 лістапада 1843 года ён атрымаваў сціплую пасаду выкладчыка гісторыі і геаграфіі паяцкіласнага дваранскага вучылішча ў Лепелі. Агульнае (Заканчэнне на 8-й стар.)

УЗНЁСЛАСЦЬ БУДЗЁННЫХ СПРАЎ

У «Голасе Радзімы» № 10, прысвечаным Міжнароднаму жаночаму дню, на першай старонцы была змешчана фатаграфія беларускіх мастачак Зой Літвінавай і Святланы Катковай. Сёння пра іх творчасць расказвае мастацтвазнавец Барыс КРЭПАК.

ГЭТА былі традыцыйныя націорморты, з кветкамі і садавінай. Звычайны быў і пейзаж. Халоднае зімовае неба. Хаткі, пакрытыя прасцінамі снегу. І — на пярэднім плане — аголенае дрэва з дзесяткам птушак на галінках. Або — оперны тэатр, велічны, маўкопавы, акружаны драўлянымі домамі, што стоіліся на беразе Віслачы.

Але было ва ўсіх гэтых палотнах нешта такое, што прымушала зноў і зноў вяртацца да іх. Не дасканаласцю майстэрства вабілі работы, а адчуваннем шчасця творчасці, якое напаўняла самыя звычайныя матывы і прадметы хвалючай, святочнай паэтычнасцю.

Так гадоў дзесяць назад я ўпершыню сустрэўся з жывапісам і акварэллю маладых мінскіх мастачак Зой Літвінавай і Святланы Катковай. Потым іх творы экспанаваліся амаль на ўсіх рэспубліканскіх, многіх усесаюзных і замежных выстаўках.

А КРЫХУ раней, у 1967 годзе, я пазнаёміўся з іх дыпломнымі работамі ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце.

Тады Зоя паспяхова абараніла на аддзяленні манументальнага жывапісу праект роспісу для помніка ахвярам фашызму ў Трасцяніцы, а Святлана ў — на аддзяленні керамікі — эскіз рэльефу для тэатра імя Я. Купалы. Так яны пачыналі, сяброўкі-аднадумцы, якія зрабілі многія манументальныя рэчы разам, мастачкі, што валодаюць рэдкай шматграннасцю таленту.

У любой рабоце — няхай гэта будзе партрэт, націорморт, пейзаж, карціна, роспіс або керамічнае пано — яны аднолькава ўлюбёна ставяцца да прадмета адлюстравання.

З чым можна параўнаць работу мастака-манументаліста, якое месца займае манументальнае мастацтва ў складанай іерархіі відаў і жанраў творчасці? Адказаць адназначна цяжка. Але нельга не пагадзіцца, калі манументаліста іншы раз параўноўваюць з мастаком эпохі Адраджэння. Тая ж шматпланавасць задач, шыршы творчага дыяпазону, абавязковасць ведання архітэктуры, гісторыі, дакладных навук, складаных законаў сінтэзу мастацтваў. Тут злітаецца алгебра і гармонія, кветкі і бетон, сталёвы швелер і камерны эцюд.

БАДАЙ, лепшая сумесная работа З. Літвінавай і С. Катковай манументальнага жывапісу — роспіс у тэхніцы энкаўстыкі ў мінскім кінатэатры «Вільнюс».

Многа напружаных дзён і бяссонных начэй, шмат сіл і эмоцый было ўкладзена ў гэты твор. Часта даводзілася мастакам ездзіць у Вільнюс, багаты помнікамі архітэктуры розных эпох, непаўторнай дынамікай сённяшніх мікрараёнаў, горад выдатных традыцый і сучаснасці. Сустраліся з вучонымі, мастакамі, архітэктарамі: а што яны лічаць сімвалічным для старажытнага і новага Вільнюса?

У выніку аўтары вырашылі паказаць жывапісна-пластычнымі сродкамі аблічча горада на рацэ Нерыс як цэнтра грамадска-палітычнага і культурнага жыцця літоўскага народа. У сярэдзіне роспісу мастачкі змясцілі сімвалічную фігуру жанчыны. Гэта — нібыта душа літоўскага народа, сама Літва, якая ў сваім сэрцы і розуме нарадзіла дзіўны свет прыгажосці. Адкрытым і велічным жэстам запрашае нас зірнуць на багацце нацыянальнай духоўнай культуры ў яе мінулым і сучасным.

Ратушная вежа былога кафедральнага сабора. Будынак вакол універсітэцкага двора са статуяй класіка літаратуры XVIII стагоддзя К. Данелаіціса. Царква святой Ганны. Вядомая ўсім вільнюсцам фігура рыцара. Слуэты драўляных слупападобных скульптур, выразных народнымі майстрамі. Усё гэта мы бачым у правай частцы роспісу.

Новаму, сённяшняму Вільнюсу прысвечана левая частка. Тут і светлыя, акружаныя зелянінай жылыя раёны, сярод якіх вядомыя Лаздыняй і Жырмунай. Тут і выразныя грані Палаца выяўленчага мастацтва. Партрэтныя вобразы члена першага савецкага літоўскага ўрада П. Цвіркаса, сучаснага жывапісца С. Джаўніштаса, опернага спевака К. Пятраўскаса, які ў свой час выступаў разам з Шаляпіным, а ў вобразе скульптара ўдзельнічаў вядомы скульптар Ю. Мікенас. Па абодва бакі цэнтральнай фігуры бачны вялікі хор: увасабленне літоўскіх характэрных калектываў і святаў песьні, а крыху вышэй — дэкаратыўныя вітражы, шматклерныя вертыкальныя лініі якога нагадваюць нам трубы аргана.

Шмат у роспісе і іншыя адлюстраваны ў — сімвалаў. Тут і жанчына з дзіцем — мацярынства і перамога жыцця на зямлі; юнак, які трымае за вуздычку крылатага Пегаса — паэтычнае натхненне; «рака жыцця» Нерыс — бясконцы бег часу.

Усе гэтыя шматлікія асобныя адлюстраванні, кожнае з якіх мае свой маштаб і прасторавую зону, тым не менш арганічна складаюць адзіную кампазіцыйна-пластычную сістэму, заклікаюць служыць вобразнаму раскрыццю галоўнай ідэі твора — пераемнасці развіцця духоўнай культуры брацкага літоўскага народа.

Не выпадкова, калі ў кіна-тэатр зайшлі першыя госці з Літвы, яны здзіўлена і ўзрадавана спыталі мастачак: «Як вам удалося так тонка адчуць і зразумець наш горад і яго людзей?»

ПАСЛЯ заканчэння інстытута прайшло амаль 11 год. Шмат зроблена. Мастачкі выканалі керамічныя рэльефы ў мінскім доме-музеі і з'ездзе РСДРП, роспіс «Навука і чалавек» у Інстытуце кібернетыкі, керамічнае пано ў прафілакторыі камвольнага камбіната, а зусім нядаўна фрэску «Мая Беларусь» — у мінскім Палацы культуры чыгуначнікаў.

Я пералічыў толькі манументальна-дэкаратыўныя работы. А колькі зроблена станковых работ кожнай з мастачак! Пейзажы. Партрэты. У іх — сіла жыцця. Прыгажосць зямлі і працы. Паэзія. Пірычнае спасціжэнне жыцця.

І што ні вазьмі — сучаснае, сённяшняе, наша. Пошукі вобраза-сінтэзу, гарманічнай уладкаванасці свету ў чалавеку характэрны для творчасці З. Літвінавай і С. Катковай.

«ЦІКАЎНЫМ ПОЗІРКАМ У ДАЛЕЧ ПАГЛЯДАЛІ...»

ДА 75-ГОДДЗЯ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
ТОДАРА КЛЯШТОРНАГА

У другой палове дваццатых гадоў я пазнаёміўся з маладым тады паэтам Тодарам Кляшторным. Ён не раз прыходзіў да мяне на кватэру ў Мінску і чытаў да позняй ночы вершы. Многія радкі краналі сэрца праўдзівасцю, свежасцю форм, глыбінёй думкі. Бывала, выбіраліся мы ў прыгарад да маіх сваякоў. Тут ён за бяседным сталом прыслухоўваўся да народных песень, запамінаў іх мелодыю, не раз запісваў тэксты.

Адночы, у пачатку трыццаціх гадоў, ужо даволі вядомы ў той час паэт Т. Кляшторны прапанаваў мне наведваць яго родную вёску Парэчка на Лепельшчыне. Ён расказаў аб прыгажосці лепельскіх азёр, рэчак і лясоў, аб чужоўных і слаўных людзях Віцебшчыны. Цяжка было тады дабрацца да Парэчка. Эхалі цягніком да Оршы, ледзь не паўсутак чакалі цягніка на Лепель. Быў пачатак верасня. Раздажджылася. Аўтобусаў у сельскай мясцовасці не было, ды і конную фурманку ў такія мокрыя часы знайсці было нялёгка. Пераначавалі ў Лепелі ў знаёмага настаўніка і на другі дзень пад вечар, ахінуўшыся плашчамі, пабеглі на станцыю, купілі білеты і вярнуліся ў Мінск.

Не так даўно наведваў я Лепель і ў адным са сваіх вер-

шаў, прысвечаных Т. Кляшторнаму, прыгадаў наша падарожжа:

...Тады над ціхім Лепелем
Спускаўся цёмны вечар.
Мы думалі, што лепей нам
Сустрэцца у Парэчку.
Маўчала, спала возера,
За хмарай зоры сталі.
І мы цікаўным позіркам
У далеч паглядзелі.

Маладым хлопцам Тодар Кляшторны добраахвотна пайшоў на фронт. У хвіліны адпачынку ён з захапленнем чытаў газеты і брашуры, любіў уголас дэкламаваць вершы сябрам на зброі. Хацелася і самому пісаць, але ж паэзія здавалася для яго нечым недасягальным. Ды і адукацыю юнак меў незакончаную пачатковую. Пасля дэмабілізацыі пехатою з Лепельшчыны падаўся ў Оршу — па камсамольскай пудзёўцы быў прыняты на рабфак. Вось тут праявіўся яго талент. У часопісе «Аршанскі маладняк» у 1924 годзе былі змешчаны яго вершы, пасля яны не раз з'яўляліся ў рэспубліканскім друку. У 1927 годзе выйшла першая кніжка паэта «Кляновыя завеі». У ёй яскрава праявілася жаданне «пайсці, дзе вершы на азёрах з лістоты выткалі абрус... Люблю я шыр, люблю я поле, люблю я Маці-Беларусь».

Паэт многае пабачыў, яго шынель патыхаў дымам і вятрамі баявых паходаў. Т. Кляшторны бараніў сваю Радзіму ад іншаземных захопнікаў, са зброяй стаяў на варце яе інтарэсаў у першыя гады Савецкай улады.

Паэт быў членам літаратурных аб'яднанняў «Маладняк», «Узвышша», «БелАПП», а ў 1934 годзе стаў членам Саюза пісьменнікаў. У кнігах «Светацені» (1928), «Ветразі» (1929), «Праз шторм на шторм» (1930) паэт успаўляў героіку Вялікага Кастрычніка і грамадзянскай вайны, гераічныя подзвігі сацыялістычнага будаўніцтва.

Творчасць Т. Кляшторнага, якому сёлета 11 сакавіка споўнілася 67 год (памёр ён у 1938 годзе), варта добрай памяці. Многія яго вершы і сёння гучаць шыра і ўзнёсла, бо ўсё ў краіне зменена ў класавых баях. Трымае ордэн Леніна рэспубліка мая. Як нівы поля роснага, як маладосці пульс, красуй, ардэнаносная Краіна Беларусь».

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

ПРЭМ'ЕРЫ, ВЫСТАЎКІ, СУСТРЭЧЫ

ГОСЦІ РЫГІ

Два дні выступала Дзяржаўная харавая капэла Беларускай ССР у Домскай канцэртнай зале Рыгі. У выкананні капэлы прагучалі творы вядомых беларускіх кампазітараў А. Багатырова, І. Лужанка, Ю. Семянякі на словы Я. Купалы, П. Броўкі, М. Лужаніна.

У канцэрце прымала ўдзел латышская арганістка Брыгіта Місэ.

АЎТАРЫ ЗБОРНИКА — СТУДЭНТЫ

Выйшаў з друку зборнік вершаў «Вёсны». У ім прадстаўлена паэзія дваццаці членаў літаратурнага аб'яднання «Узлёт» — студэнтаў розных факультэтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Тут чытач знойдзе

вершы аб родным краі, аб камсамоле, аб нашым маладым сучасніку.

«Вёсны» — пяты калектыўны зборнік літаб'яднання, якім кіруе паэт, прафесар А. Лойка.

«І ЗМОЎКЛІ ПТУШКІ»

У Брэсце адбылася прэм'ера спектакля па п'есе народнага пісьменніка БССР Івана Шамкіна «І змоўклі птушкі». Расказвае заслужаны артыст рэспублікі С. Еўдаішэнка:

— Сустрэча з творчасцю Івана Пятровіча для мяне заўсёды хвалюючая і радасная. Гэта я зразумел яшчэ тады, калі працаваў над роляй доктара Яраша ў спектаклі «Сэрца на далоні». Цяпер жа, ажыццявіўшы пастаноўку новай драмы, я зноў адчуў глыбокі душэўны кантакт з думкамі і пачуццямі пісьменніка.

У абмеркаванні новага спектакля прыняў удзел аўтар п'есы.

З поспехам выступіў у Мінску Дзяржаўны рускі народны хор імя Пятніцкага. НА ЗДЫМКУ: салісткі хору Г. КРЫКУН і А. ЛІТВІНЕНКА.

У Дзяржаўным тэатры лялек БССР упершыню інсцэніравана і пастаўлена казка балгарскай пісьменніцы Радкі Аляксандравай «Арэшак». Лейтматыў новага спектакля — перамога сіл міру і добра, якія не можа зламаць ніякае зло. Гэты спектакль калектыў паказа на конкурсе пастацовак па творах балгарскіх драматургаў, які прысвечаны 100-годдзю вызвалення Балгары ад турэцкага прыгнёту. НА ЗДЫМКУ: сцена са спектакля.

ДОМ АФІЦЭРАЎ У МІНСКУ

Гэты будынак ужо даўно з'яўляецца неад'емным элементам архітэктурнага ансамбля цэнтру нашага горада. Ён арганічна ўлісаўся ў той ландшафт, што складае архітэктурнае ядро цэнтральнай часткі Мінска.

Праектаванне Дома афіцэраў (яго першапачатковая назва — Дом Чырвонай Арміі імя К. Варашылава) было даручана ў пачатку 30-х гадоў вядомаму савецкаму архітэктару Іосіфу Лангбарду, які тады быў ужо аўтарам праекта Дома ўрада ў Мінску. Пры праектаванні выявіліся новыя задачы, якія павінна была вырашыць архітэктурна таго часу — стварыць невядомы раней тып культурна-асветнай установы. З гэтай задачай майстар

паспяхова справіўся. Ён спраектаваў на месцы былога архірэйскага падвор'я выключны па архітэктурна-мастацкіх якасцях гмах, у структуру якога ўвайшлі клубныя і вучэбныя памяшканні, холы, залы для выставак, тэатралізаваных прадстаўленняў, спорту, бібліятэка і іншыя памяшканні.

У знешнім афармленні будынка выявіліся прагрэсіўныя рысы савецкай архітэктурны пачатку 30-х гадоў: манументальнасць формаў пры стрыманасці дэкаратыўнага аздаблення фасадаў. У будынку Дома афіцэраў нашмат чыста выяўленчыя сродкаў, але ўжытыя яны вельмі ўмела. Ясныя чля-

ненні вокнаў, лапатак і згрупаваных у гурты калон, рытмічныя фрызны — усе гэтыя элементы і сродкі выразнасці накіраваны на стварэнне манументальнага вобраза пабудовы. У аздабленні інтэр'ераў прымалі ўдзел вядомыя скульптары А. Глебаў, А. Бембель, А. Арлоў, Р. Будзілаў і іншыя. Пасля Вялікай Айчыннай вайны каля Дома афіцэраў на п'едэстале пастаўлены танк, які адным з першых уварваўся ў захоплены фашыстамі Мінск пры яго вызваленні.

Ю. ЯКІМОВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: Дом афіцэраў. Фота аўтара.

ЛЕПЕЛЬСКІ ВЫГНАННІК

[Заканчэнне. Пачатак на 6-й стар.]

ўяўленне пра жыццё і побыт выхаванцаў гэтай навучальнай установы дае рапарт наглядчыка вучылішча І. Легаўскага. Вучні, пісаў ён, маюць звывчку жабраваць у гарадскіх жыхароў і падарожных, ходзяць неахайна апранутымі, пакутуюць ад кароты. Большасць «дваранскіх нашчадкаў» былі дзецьмі беднай, так званай засцяпковай шляхты.

У Лепелі Л. Юцэвіч цалкам аддаўся навуковай рабоце. Першыя творы вучоны друкаваў у розных перыядычных выданнях, такіх, напрыклад, як «Tygodnik Petersburski», «Piśmiennictwo Krajowe», — спярша пад сваім прозвішчам «всёндз Л. А. Юцэвіч», пазней — пад псеўданімам «Людзвік з Покева». Дэбютаваў Л. Юцэвіч у якасці перакладчыка — ён дасканала валодаў пяццю мовамі. Першая публікацыя — «Лісты Л. А. Юцэвіча» (1834 г.) — знаёміла чытача з творамі В. Жукоўскага і А. Пушкіна. Затым ён друкуе артыкул «Камяні літоўскіх багіняў», а годам пазней — «Вялікія горы і гарадзішчы ў Літве» і «Выслоўі і думкі» — выказванні тагачасных польскіх паэтаў. У невялікім дадатку аўтар сцісла выказвае свае адносіны да літоўскай мовы і літаратуры. У 1839 годзе ён змяшчае ў перыёдыцы адразу тры артыкулы: «Другая гара» (фрагменты рукапіса «Даследаванне даўніны літоўскай і беларускай»), «Гульні і забавы літоўскага народа на

Жмудзі», «Літоўскія звывчы, дапасаваныя да пэўных дзён года».

Надзвычай плённы быў 1840 год. Адна за другой выходзяць з друку кнігі: «Прыказкі літоўскага народа», «Рысы Літвы», «Літоўская гісторыя для дзяцей», «Інструкцыя Якава Сабескага, каштэляна кракаўскага...» і інш. Вучоны, як бы прадчуваючы свой кароткі век, спяшаецца: збірае, апрацоўвае, сістэматызуе і рыхтуе да друку ўсё новы і новы матэрыял. У 1841 годзе ён публікуе артыкул «Некалькі слоў да п. Крашэўскага...», з якім Л. Юцэвіч меў пісьмовую сувязь з 1839 года, і біяграфіі С. Валянковіча, А. Драздоўскага, Д. Пашкевіча, К. Сырвіда. Праз год выходзіць яго кніга «Паданні Літвы» — гістарычныя, геаграфічныя і этнаграфічныя нататкі аўтара. У кнізе адзінаццаць раздзелаў і дадатак — гісторыя Жмудскай семінарыі, вясковыя песні і судовыя прыгаворы чараўнікам. У зборніку «Літоўскія песні ў перакладзе Людзвіка з Покева» (1844 г.) змешчана 35 сабраных ім песень, да асобных напісаны каментарыі.

Праз год Л. Юцэвіч выдае напісаную ім у Лепелі бадай што адну з самых значных і грунтоўных работ — «Літва з пункту погляду рэштк старажытнасці, звывчай і нораваў». У гэтым надзвычай цікавым даследаванні змешчаны значны па аб'ёму матэрыял пра народную міфалогію, адносіны простага чалавека да прыроды, звывчай, забавы, побыт і іншыя бакі культуры і жыцця.

Л. Юцэвіч выношаў думку стварыць капітальнае, энцыклапедычнага характару даследаванне пра жыццё і дзейнасць грамадскіх дзеячаў, вучоных і літаратараў, якія ўнеслі ўклад у справу асветы, развіцця і вывучэння свайго краю. Па каліву ён сабраў вялікі факталагічны матэрыял на дзвесце чалавек і распачаў работу, але яна не была завершана. 12 сакавіка 1846 года заўчасная смерць абарвала жыццё нястомнага даследчыка.

Па сваіх поглядах Л. Юцэвіч быў тыповым прадстаўніком тагачаснай перадавой інтэлігенцыі — той яе часткі, якую мы цяпер называем сялянска-дэмакратычнай. Перад смерцю знясілены хваробай, ён заклікаў суайчыннікаў ісці ў курную хатку сяліны, у якой многа праўды, схаванай ад вачэй вучоных даследчыкаў.

Працы Л. Юцэвіча не былі вядомымі шырокаму колу чытачоў больш за сто год. Ці ўзнікала калі пытанне пра іх публікацыю — невядома. Але можна з упэўненасцю сказаць, што царква наўрад бы дазволіла ўваскрэсаць у памяці нашчадкаў імя схізматыка і ерэтыка. Толькі ў наш час, упершыню пасля смерці вучонага, у 1959 годзе перавыдадзены яго асноўныя працы.

У. ГУРКОЎ,
С. ЦЯРОХІН,
навуковыя супрацоўнікі
Інстытута
мастацтвазнаўства,
этнаграфіі і фальклору
АН БССР.

ГЛЯЖУ В ОЗЕРА СИНІЕ

Из кинофильма «Тени исчезают в полдень»

Слова И. ШАФЕРАНА

Музыка Л. АФАНАСЬЕВА

ЗАДУМЧИВО

Гляжу в о_зера синие, ра_сы синие, в по_лях ромашки рву... Зову те_бя Россия, единственной зову.

Спроси, переспроси меня — Милее нет земли. Меня здесь русским именем Когда-то нарекли.

Гляжу в о_зера синие, В полях ромашки рву... Зову тебя Россия, Единственной зову.

Не знаю счастья большего, Чем жить одной судьбой, Грустить с тобой, земля моя, И праздновать с тобой!

Красу твою не старили Ни годы, ни беда, Иванами да Марьями Гордилась ты всегда.

Не все вернулись соколы, Кто жив, а кто убит... Но слава их высокая Тебе принадлежит.

Красу твою не старили Ни годы, ни беда, Иванами да Марьями Гордилась ты всегда.

Не знаю счастья большего, Чем жить одной судьбой, Грустить с тобой, земля моя, И праздновать с тобой!

Гляжу в о_зера синие, В полях ромашки рву... Зову тебя Россия, Единственной зову.

Спроси, переспроси меня — Милее нет земли. Меня здесь русским именем Когда-то нарекли.

Гляжу в о_зера синие, В полях ромашки рву... Зову тебя Россия, Единственной зову.

Не знаю счастья большего, Чем жить одной судьбой, Грустить с тобой, земля моя, И праздновать с тобой!

Красу твою не старили Ни годы, ни беда, Иванами да Марьями Гордилась ты всегда.

Не все вернулись соколы, Кто жив, а кто убит... Но слава их высокая Тебе принадлежит.

Красу твою не старили Ни годы, ни беда, Иванами да Марьями Гордилась ты всегда.

Не знаю счастья большего, Чем жить одной судьбой, Грустить с тобой, земля моя, И праздновать с тобой!

ПЕСНЯ І ПРАЦА ПОБАЧ

У Барысаве прайшоў конкурс маладых выканаўцаў палітычнай песні, арганізаваны гаркомам камсамола і гарадскім аддзелам культуры. Сярод харавых калектываў званне лаўрэата заваяваў хор заводу аўтаатрантарнага электраабсталявання. Лаўрэатам конкурсу стаў і вакальна-інструментальны ансамбль «Блакітныя рытмы» дрэваапрацоўчага камбіната.

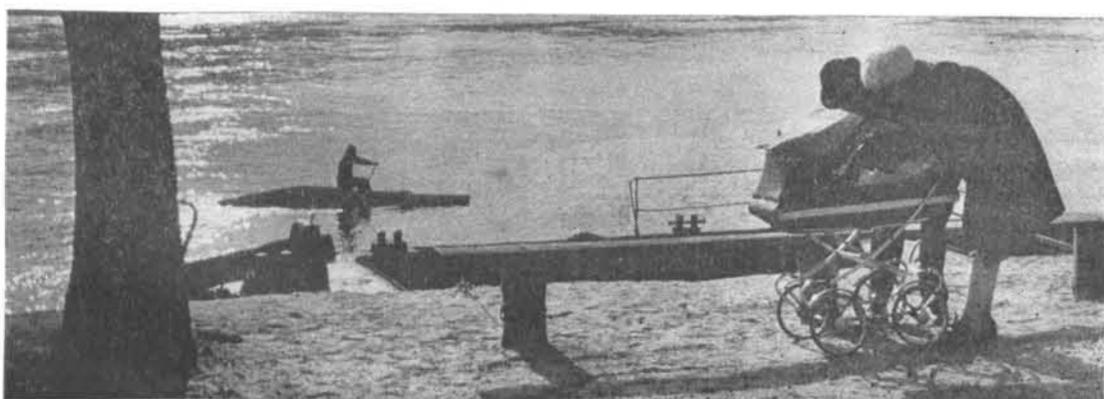
Сярод салістаў пераможцамі конкурсу названы токар А. Рэут, алмазчыца Л. Сярпілоўская і работнік міліцыі А. Баглаеў.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-16-56, 33-02-80, 33-03-15, 33-07-82.

Пад вясеннім сонцам.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.